

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1920 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av samarbete emellan Sverige och Finland i fråga om rättegångsordningen m. m.

Närvarande: herrar Åkerman*, Klefbeck*, Rogberg, Alexanderson*, Reuterskiöld*, Walles*, Berglund*, Lindley, Hederstierna, Leo*, Svensson i Bettingetorp, Söderberg, Carlsson i Solberga* och Billqvist.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 143, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

- 1) taga initiativ till samförstånd med Finland om ett gemensamt arbete för en i största möjliga omfattning likartad rättegångsform; samt
- 2) giva instruktion för den svenska processkommissionen, att den i sitt arbete söker anslutning till de norska och danska processlagarna, i den mån de befinnas även för våra förhållanden mana till efterföljd.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin ifrågavarande hemställan hänvisar utskottet till motionen.

Över det uti ifrågavarande motion framställda yrkandet, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte taga initiativ till samförstånd med Finland om ett gemensamt arbete för en i största möjliga omfattning likartad rättegångsreform, har yttrande i den ordning, 46 § riksdagsordningen föreskriver, avgivits av processkommissionen.

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 9 saml. 1 avd. 13 b häft. (Nr 19—20). 1

I berörda yttrande, som bifogas utskottets utlåtande, uttalar processkommissionen på *skäl, vartill utskottet hänvisar, att det ifrågasatta samarbetet med Finland enligt kommissionens mening kan åvägabringas utan att försena uppnåendet av ett resultat av det på rättegångsreformen hittills nedlagda arbetet och att kommissionen håller före, att ett dylikt samarbete skulle för Sverige vara av det gagn, att Kungl. Maj:t genom hänvändelse i saken till Finlands regering bör taga initiativet till dess upptagande.

Lika med motionären anser utskottet det vara angeläget att i möjligaste mån söka åstadkomma gemensamma rättsnormer för de nordiska länderna och detta även på processlagstiftningens område. Att ett samarbete på sistnämnda område särskilt med Finland skulle, i betraktande av de för Sverige och Finland i stort sett för närvarande överensstämmande, på rättegångsbalken i 1734 års lag grundade reglerna i fråga om rättegången och domstolsorganisationen, vara av stor vikt, anser utskottet uppenbart. Då nu den svenska processkommissionen, som har frågan om vårt rättegångsväsens omdaning under behandling, vid sin prövning av förevarande spörsmål framhållit önskvärdheten av, att ett samarbete med Finland på ifrågavarande område måtte komma till stånd, anser utskottet det böra av Kungl. Maj:t tagas under överbägande, i vad mån arbetet på den svenska rättegångsreformen lämpligen kan, för vinnande av överensstämmelse med Finland på detta område, bedrivas på grundvalen av samverkan mellan Sverige och Finland.

Vad härefter angår motionärens yrkande, att regeringen måtte giva instruktion för processkommissionen att i sitt arbete söka anslutning till de norska och danska processlagarna, i den mån de befinnas även för våra förhållanden mana till efterföljd, vill utskottet erinra, att kommissionen, såsom av dess ovanberörda utlåtande framgår, strävar att i sitt arbete på bästa sätt tillgodogöra sig de lagstiftningsresultat, som uppnåtts i dessa våra grannländer. Då kommissionen således söker att tillgodogöra sig vad i Norges och Danmarks lagar kan anses vara för vårt blivande rättegångsväsen av värde, synes det utskottet ej erforderligt, att uttrycklig instruktion gives åt kommissionen att söka anslutning till de norska och danska processlagarna.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande, i vad mån arbetet på den svenska rättegångs-

reformen lämpligen kan, för vinnande av överensstämmelse med Finland på detta område, bedrivs på grundvalen av samarbete mellan Sverige och Finland;

2:o) att herr Lindhagens motion i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 maj 1920.

På första lagutskottets vägnar:

CARL HEDERSTIERNA.

Reservation

av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet bort anföra följande: »Lika med motionären anser utskottet det vara angeläget att, i den mån sig göra låter, söka åstadkomma gemensamma rättsnormer för de nordiska länderna och detta även på processlagstiftningens område. Av särskild vikt anser utskottet ett samarbete mellan Sverige och Finland med avseende härå vara, och utskottet har av det yttrande processkommissionen på begäran i ärendet avgivit stärkts i denna sin övertygelse. Men utskottet har icke kunnat helt dela processkommissionens uttalade mening, att detta samarbete också borde anordnas i officiella former, som efter utskottets tanke å ena sidan icke äro nödvändiga, då redan nu ett faktiskt samarbete under någon tid ägt rum i icke officiella former, såsom av processkommissionens yttrande framgår, och å den andra kunna bliva till hinder, därest ånyo liknande omständigheter skulle inträffa, som gång efter annan avbrutit utredningsarbetet både här och i Finland. Utskottet förmenar, att Kungl. Maj:t, om särskilda anordningar för samarbetets återupptagande skulle visa sig önskvärda, säkerligen kommer att vidtaga sådana, och utskottet håller före, att det under dessa förhållanden är lämpligare, att riksdagen icke genom skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t framkallar eller påskyndar särskilda åtgärder, eller över huvud nu gör något uttalande i saken.

Utskottet hemställer alltså,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Bilaga.

Till Riksdagens Första Lagutskott.

Sedan Kungl. Maj:t den 23 mars 1920 på framställning av första lagutskottet anbefallt processkommissionen att avgiva utlåtande över det i motion nr 143 i första kammaren av herr Lindhagen framställda yrkande, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte taga initiativ till samförstånd med Finland om ett gemensamt arbete för en i största möjliga omfattning likartad rättegångsreform, får processkommissionen efter samråd med de för överläggningar med kommissionen tillkallade sakkunniga härmed avgiva följande yttrande.

Arbetet på en reform av Finlands rättegångsväsen tog sin början 1892, då genom kejsarlig förordning en kommitté tillsattes för revision av lagstiftningen i ämnet. Denna kommitté avgav år 1900 tre särskilda lagförslag, av vilka ett behandlade domstolarnas inrättning och andra därmed sammanhängande ämnen, det andra rättegången i tvistemål och det tredje rättegången i brottmål. Sedan landets hovrätter och andra myndigheter ävensom juridiska fakulteten vid universitetet i Helsingfors avgivit yttranden över lagförslagen, uppdrogs år 1904 åt lagberedningen att verkställa en granskning och överarbetning av samma förslag. Till förstärkning av lagberedningen tillkallades ett antal underrättsdomare för att uttala sig om de frågor i förslagen, som voro av allmänna intresse. Lagberedningens reviderade förslag till reform av rättegångsväsendet avgavs åren 1908 och 1909 i tre delar, som 1911 och 1912 efterföljdes av vissa förslag till följdförfattningar.

Arbetet på rättegångsreformen låg härefter nere, tills efter Finlands skilsmässa från Ryssland tre sakkunniga — nuvarande justitieministern K. Söderholm, justitierådet O. Hj. Granfelt och docenten B. Sjöström — år 1918 erhöilo i uppdrag att på grundvalen av lagberedningens nyssnämnda förslag utarbeta proposition i ämnet till lantdagen. Dessa sakkunniga framlade på våren 1919 sitt förslag i tryck. Inträdda förändrade politiska förhållanden hade emellertid ansetts göra en mera omfattande omarbetning önskvärd, särskilt beträffande domstolsorganisationen och det därmed sammanhängande rättsmedelssystemet, varför planen på propositionens framläggande redan vid 1919 års lantdag övergavs. Härefter erhöilo tvenne sakkunniga, justitierådet Granfelt och hovrättsassessorn Heinankoski, i uppdrag att utarbeta förslag till en partiell reform beträffande förfarandet med bibehållande av nuvarande domstolsorganisation. Enligt förljudande lära dessa sakkunniga nu hava utarbetat ett provisoriskt lagförslag angående ändringar i förfarandet, men förorda återupptagande av frågan om en reform jämväl av domstolsorganisationen och uttala önskvärheten av samarbete med Sverige på detta område.

Den sedan 1912 här i Sverige pågående utredningen angående grunderna för en ny rättegångsordning, vilken utredning till en början var anförtrödd åt en enda man med viss biträdeshjälp, men i september 1919 uppdrogs åt den kollegialt sammansatta processkommissionen under samarbete med tillkallade sakkunniga från underrätterna och riksdagen, skall som bekant enligt kommis-

sionen given instruktion icke utmynna i ett utarbetat förslag till lagtext; dess syfte skall allenast vara att lämna en allsidig belysning av de särskilda processuella frågor, vilka måste upptagas till övervägande, ävensom att anvisa den eller de möjliga utvägarna för dessa frågors lösande under de i vårt land givna förhållandena. Efter åtskilliga avbrott under årens lopp hade denna utredning före processkommissionens inrättande förlidit så långt, att då i korrektur förelåg ett preliminärt utkast rörande domstolsorganisationen och rättegången i tvistemål. Kommissionens under hösten 1919 bedrivna arbete på den närmare utformningen av principerna för domstolsorganisationen avbröts genom ordförandens, regeringsrådet Herman Falks, den 24 december 1919 inträffade död. Därefter har kommissionen i avvaktan på ny ordförandes förordnande huvudsakligen ägnat sig åt utredning rörande främmande rätt.

När det nu i herr Lindhagens motion ifrågasatts, att ett samarbete på rättegångsreformens område skulle bringas till stånd mellan Sverige och Finland, synes det till en början vara uppenbart, att ett dylikt samarbete icke lämpligen bör utsträckas utöver de gränser, som äro uppdragna för den i Sverige pågående utredningen. Samarbetet kan sålunda icke på nuvarande stadium gå ut på att åvägbringa ett fullständigt lagförslag, utan allenast att verkställa en utredning angående de grunder, varå en ny processlag bör vila. Vidare framstår det såsom ett bestämt önskemål, att den genom allehanda vidriga öden redan i allt för hög grad fördröjda rättegångsreformen här i landet icke måtte ytterligare försenas genom upptagande av samarbete med annat land. De frågor, kommissionen i anledning av remissen av herr Lindhagens motion har att besvara, torde alltså kunna formuleras sålunda: Kan ett samarbete mellan Sverige och Finland med uppgift att åstadkomma enhetliga grundlinjer för en rättegångsreform i de båda länderna åvägbringas utan att försena uppnåendet av ett resultat av det på den svenska reformen hittills nedlagda arbetet, och kan av ett dylikt samarbete väntas sådant gagn, att Sverige bör taga initiativ till detsamma?

Enligt processkommissionens mening skulle rättegångsväsendet synnerligen väl hava ägnat sig för gemensam nordisk lagstiftning. Även om vissa skiljaktigheter i fråga om domstolsorganisationen de olika länderna emellan varit betingade av historiska och geografiska skäl, skulle flertalet bestämmelser rörande själva rättegångssättet med fördel kunnat göras gemensamma. Nu har emellertid Danmark genom Lov om Rettens Pleje den 11 april 1916, som trätt i kraft den 1 oktober 1919, genomfört sin under decennier förberedda rättegångsreform, och Norge, vars straffprocesslag av den 1 juli 1887 trädde i kraft den 1 januari 1890, har genom de ännu icke i kraft trädde civilprocesslagarna av den 13 augusti 1915 bragt sin rättegångsreform till avslutning.

Självfallet strävar processkommissionen att i sitt arbete på bästa sätt tillgodogöra sig de lagstiftningsresultat, som sålunda uppnåtts i våra grannländer, liksom kommissionen ock haft gagn av de förberedande arbeten, som utförts i Finland. På tidigare stadium av det här i Sverige bedrivna utredningsarbetet rörande rättegångsreformen, då det ännu såg osäkert ut, huruvida de danska och norska lagförslagen skulle komma att antagas, hade man från svensk sida sin uppmärksamhet riktad på frågan huruvida icke ett samarbete borde upp-

tagas med det land, där reformen eventuellt icke bleve genomförd. Sedan tanken på ett dylikt samarbete till följd av de danska och norska lagarnas antagande förfallit, har däremot Finlands reformfråga, såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, kommit i sådant läge, att förutsättningarna för upptagande av ett samarbete med detta land synas vara för handen.

Kommissionen skall här icke ingå på de allmänna synpunkter, som tala för ett samarbete på lagstiftningens område i vidaste möjliga omfång de nordiska länderna emellan. I denna fråga kan hänvisas till den mellan auktoritativa representanter för de olika länderna vid elfte nordiska juristmötet i Stockholm förliden höst förda diskussionen. De synpunkter, som där framfördes till förmån för sådant samarbete, äga sin fulla tillämpning även i fråga om rättegångsordningen och jämväl för det fall, att samarbetet på detta område begränsas till Sverige och Finland.

Till dessa allmänna synpunkter komma beträffande rättegångsväsendet alldeles särskilda skäl, som tala för upptagande av samarbete. Den alltjämt med föga väsentliga ändringar gällande rättegångsbalken i 1734 års lag har allt sedan sin tillkomst varit för Sverige och Finland gemensam. En hundraårig skilsmässa har icke förmått upphäva denna gemenskap. Under likartade förhållanden fortleva i Finland alltjämt häradsrätter, rådhusrätter och hovrätter med enahanda samsättning och under enahanda rättegångsregler som de svenska. Partiella reformer hava i båda länderna plägat gå parallellt med varandra, och nu efter skilsmässan från Ryssland har Finland även erhållit en högsta domstol efter svenskt mönster. Den under en gemensam tradition fortlevande gemensamma lagstiftningen har på båda sidor om Botniska viken vunnit en rättsvetenskaplig bearbetning, som kommit båda länderna till godo. De enda fullständiga, moderna framställningar av civil- och straffprocessrätten på svenskt språk härstamma från Finland men värdesätts i vårt land lika högt som där. Det är sålunda uppenbart, att förutsättningarna för en fortsatt gemenskap mellan Sverige och Finland måste i alldeles särskilt hög grad anses vara för handen på rättegångsväsendets område.

Man frågar sig emellertid: kan Finland, som kommit så långt, att det haft lagtext utarbetad till en proposition om rättegångsreformen, vara benäget att nu inlåta sig med Sverige i diskussion om grundlinjerna för en sådan? Processkommissionen håller detta för antagligt. Att man på finländskt håll hyser intresse för deltagande i gemensam nordisk lagstiftning, framgår bl. a. därav, att efter Finlands självständighetsförklaring detta land redan anslutit sig till de två stora nu pågående internordiska lagstiftningsarbetena på försäkrings- och sjölagstiftningens områden. För Sveriges del kan, bortsett från gagnet i allmänhet av gemenskap i fråga om processlagstiftningen, åberopas det särskilda skäl för samarbetets upptagande, att då Finland har mera detaljarbete för rättegångsreformens genomförande undångjort än Sverige, åtskilligt härav skulle kunna mera direkt tillgodogöras i händelse av samarbete, än om Sverige skulle gå sin egen väg. För båda länderna skulle säkerligen ett samarbete vara av stor betydelse med hänsyn till de därigenom yppade möjligheterna att erhålla de svåra grundläggande problemen på ett allsidigare sätt be-

lysta och dryftade. Vartdera landet skulle från det andra mottaga ett direkt tillskott i fråga om arbetskrafter för reformens genomförande. Nya, fruktbara uppslag kunde förväntas och ensidiga fördomar lättare tillbakavisas. Från ett tidigare, kortvarigt samarbete av icke officiell natur med de ovannämnda, år 1918 i Finland tillkallade trenne sakkunniga hava processkommissionens ledamöter redan vunnit den bästa erfarenhet av ett dylikt samarbets fördelar.

Då det svenska utredningsarbetet under den allra närmaste tiden torde komma att läggas under ny ledning, vilket uppenbarligen medför, att alla principfrågor måste upptagas till förnyad behandling, synes det nuvarande ögonblicket vara särskilt väl ägnat för upptagande av samarbete med Finland, under förutsättning att detta land befinnes villigt att tills vidare begränsa samarbetet till gemensamma överläggningar angående grunderna för rättegångsreformen. Med hänsyn härtill och på övriga här ovan anförda skäl anser sig kommissionen kunna jakande besvara det i början av detta utlåtande uppställda spørsmålet, huruvida det ifrågasatta samarbetet kan åvägabringas utan att försena uppnåendet av ett resultat av det på reformen hittills nedlagda arbetet; och håller kommissionen före, att ett dylikt samarbete skulle för Sverige vara av det gagn, att Kungl. Maj:t genom hänvändelse i saken till Finlands regering bör taga initiativ därtill.

Stockholm den 11 maj 1920.

K. Schlyter.

Henrik Almstrand.

Thore Engströmer.
